

**NOWY MODEL DUSZPASTERSTWA PIERWSZOKOMUNIJNEGO
OPARTY O ZAŁOŻENIA RYTUAŁU: *OBZRĘDY
CHRZEŚCIJAŃSKIEGO WTajemNICZENIA DOROSŁYCH*****Wstęp**

Inicjacja chrześcijańska, czyli wtajemniczenie we wspólnotę Kościoła, odkrycie i rozwój powołania zgodnie z Ewangelią, jak i osobista relacja z Chrystusem w szczerzej i czynnej miłości braci, przywrócona została do życia przez Sobór Watykański II¹ oraz przez Kodeks Prawa Kanonicznego², a w ostatnich latach potwierdzona przez Katechizm Kościoła Katolickiego³ oraz nauczanie papieskie. Formowanie się autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej dokonuje się na drodze stopniowego wychowywania religijnego, poznawania tajemnic wiary i życia świadectwem uczniów Pana. Te zasady legły u podstaw prób wypracowania nowego modelu katechumenalno-ewangelizacyjnego w przygotowaniu do pełnego udziału w Eucharystii w duszpasterstwie polskim. Fundamentalnym odniesieniem staje się możliwość adaptacji rytuału *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* do przygotowania dzieci i ich rodzin do życia sakramentalnego.

Przygotowanie dzieci, ich rodzin i całej wspólnoty parafialnej do I Komunii św., która rozpoczyna życie Eucharystią młodego wyznawcy, staje się procesem złożonym i długotrwałym, poprzedzonym drogą przygotowania katechumenalnego. Realizowanie przez Kościół misji wtajemniczenia chrześcijańskiego nie polega wyłącznie na przyswojeniu wiedzy religijnej przez dziecko w katechezie szkolnej, lecz na rozwoju łaski chrztu św. i budowaniu osobowej

---

Ks. Marek Janowski; dr teologii w zakresie liturgiki; wykładowca WSD w Elku; adres do korespondencji: 19-330 Stare Juchy, Grabnik 11, fateor@wp.pl

¹ Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»* (dalej cyt. KL), Watykan 1963, nr 64-70; Sobór Watykański II, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła «Ad gentes divinitu»* (dalej cyt. DM), Watykan 1965, nr 13-14; Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze i życiu kapłanów «Presbyterorum ordinis»* (dalej cyt. DK), Watykan 1965, nr 6; Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w kościele «Christus Dominus»* (dalej cyt. DB), Watykan 1965, nr 14; Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»* (dalej cyt. KK), Watykan 1964, nr 14-15.

² *Kodeks Prawa Kanonicznego* (dalej cyt. KPK), Poznań 1984, kan. 788, §2; kan. 842, §2; kan. 851, §1; kan. 872; kan. 879; kan. 920, §1.

³ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (dalej cyt. KKK), Poznań 1994, nr 1229-1233.

relacji wiary z Chrystusem. Na tym etapie inicjacja eucharystyczna dzieci posługuje się wzorcem inicjacji chrzcielnej dorosłych, stawiając na pierwszym miejscu istotne elementy: *głoszenie słowa, przyjęcie Ewangelii, które pociąga za sobą nawrócenie, wyznanie wiary* (KKK 1233). Opiera się także na czynach, gestach, znakach, pouczeniach podzielonych na szczegółowo następujących po sobie etapach, ukształtowanych w obrzędach liturgicznych (DM 14). Podstawą dla tworzenia nowego programu przygotowania do życia Eucharystią mają być zasady formacji katechumenów dorosłych zawarte w obrzędach ich wtajemniczenia⁴.

Kościół, pełniący wiernie misję Chrystusa, ciągle prowadzony Duchem Świętym staje się miejscem przepowiadania kerygmatycznego i nowej ewangelizacji, obejmującej swym zasięgiem już ochrzczonych, a w dobie obecnej również bardziej obojętnych, wręcz zaniedbanych religijnie czy niewierzących.

Nowa ewangelizacja w duchu Vaticanum II kieruje swą uwagę i zaangażowanie szczególnie na tych, którzy ulegli obojętności religijnej, świeckiemu stylowi życia lub ateizmowi.⁵ Pedagogika ewangelizacyjna dostrzega chrześcijan żyjących we wspólnocie Kościoła życiem sakramentalnym, jak również chrześcijan oddalonych przez rozbitcie związku małżeńskiego czy patologie społeczne, a także laicyzację. Ewangelizacja świata i człowieka wymaga obecnie wprężenia wszystkich sposobów i dostępnych środków, tak tradycyjnych jak i nowoczesnych. Podstawowym jednak sposobem *nowej ewangelizacji*⁶ pozostanie nauczanie, przepowiadanie całej Ewangelii bezkompromisowo ale w sposób służebny⁷.

Sobór Watykański II poucza, że *ewangelizacja, to znaczy głoszenie Chrystusa* dokonuje się *zarówno świadectwem życia, jak i słowem* (KK 35). Główną zasadą ewangelizacji staje się głoszenie prawdy o Bogu i składanie osobistego świadectwa konsekwentnej wiary chrześcijańskiej (KO 2). Świadectwo wiary to nie tylko deklaratywne wyznanie Boga, ale przede wszystkim czynne zaangażowanie w miłość oraz w służbie Bogu i braciom⁸. Ewangelizacja obejmuje więc świadectwo życia, żywe przepowiadanie, liturgię słowa, katechezę, wejście we wspólnotę, przyjęcie znaków liturgicznych, dzieła apostołskie, wykorzystanie środków komunikacji społecznej, kontakt osobisty, przyłgnięcie du-

⁴ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (dalej cyt. OCWD), Katowice 1988, s. 9-40.

⁵ Paweł VI, *Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym „Evangelii nuntiandi”*, „Acta Apostolicae Sedes”, 68(1976), nr 17.

⁶ Program *nowej ewangelizacji* został zainicjowany przez Jana Pawła II, jako odczytanie opacznościowego znaku czasu.

⁷ R. Rak, *Eucharystia w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego. Spojrzenie pastoralno-teologiczne*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16(1983), s. 136n.

⁸ A. Lewek. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*, t. 2, Katowice 1995, s. 18-21.

chowe, sakramenty, pobożność ludową⁹. Dlatego program nowej ewangelizacji został przyjęty podczas tworzenia modelu katechumenalno-ewangelizacyjnego w dojściu do pełnego uczestnictwa we Mszy św. i życia Eucharystią.

Nowy model duszpasterstwa pierwszokomunijnego o charakterze katechumenalno-ewangelizacyjnym został opracowany przez długoletniego proboszcza wspólnoty parafialnej w Konarzewie k. Poznania, ks. Stanisława Hartlieba¹⁰. Jednocześnie w innych ośrodkach duszpasterskich, takich jak: Bydgoszcz (parafia pw. Przemienienia Pańskiego), Kiekrz k. Poznania, Brzeźnica Książęca (archidiecezja lubelska) czy Ełk (parafia pw. Chrystusa Sługi, diecezja ełcka) podjęto owocne próby jego realizacji.

Praktyczne doświadczenia w przygotowaniu do pełni życia eucharystycznego przez dzień I Komunii św. wzbogacają w całości propozycje uwzględniające wykorzystanie elementów katechumenatu pochrzcielnego i zasady skrutyniów oraz mistagogii dzieci pierwszokomunijnych, ich rodziców, wspólnoty rodzinnej i parafialnej. Jednocześnie zadaniem naszej refleksji będzie odpowiedzenie na pytanie w jakim stopniu należy odkryć bogactwo i wykorzystać duszpastersko rytuał *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych?*

Kongregacja Kultu Bożego wydała w 1972 r., zatwierdzone przez Ojca Świętego Pawła VI, zasady obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia. Kongregacja zaleca stosować je nie tylko w przygotowaniu dorosłych, ale również dzieci, które osiągnęły wiek katechizacyjny, zarówno nieochrzczonych, jak i zaniedbanych religijnie, przygotowujących się do Pierwszej Spowiedzi i Komunii św. w swojej grupie rówieśniczej. Polski przekład *Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* został wydany dopiero w 1988 r. i zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski do stosowania we wszystkich diecezjach polskich.

Nowa inicjatywa pastoralna w duszpasterstwie pierwszokomunijnym stoi na gruncie głębszego rozumienia liturgii przez obrzędy wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych. To ubogacenie okresu przygotowania dzieci do I Komunii św. o elementy z liturgii katechumenatu dokonuje stopniowego procesu dochodzenia do głębokiej więzi z Chrystusem, żyjącym i działającym w Kościele¹¹.

⁹ S. Lanza, *Ewangelizacja*, w: *Encyklopedia Chrześcijaństwa*, Kielce 2000, s. 211-212.

¹⁰ Ks. Stanisław Hartlieb w latach siedemdziesiątych wprowadził w swojej parafii w Konarzewie k/Poznania nowy model duszpasterstwa pierwszokomunijnego opartego o adaptację założeń OCWD.

¹¹ D. Zimoń, *Wprowadzenie duszpasterskie*, w: *Pierwsza Komunia Święta*, s. 7-8.

„Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” w przygotowaniu do życia sakramentalnego

Znaczącym owocem posoborowej odnowy liturgicznej Kościoła jest wydanie, obowiązującej w Polsce od 25 III 1987 r., księgi liturgicznej pt. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Oryginalność tej księgi przeplata się z inspiracją dającą współczesnemu duszpasterstwu nową jakość w przygotowaniu do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej¹². Istotnym novum księgi stanowi przywrócenie wielostopniowego katechumenatu przed przyjęciem sakramentów wtajemniczenia oraz wprowadzenie okresu mistagogii po ich przyjęciu¹³. W tym kontekście jawi się konieczność wypracowywania nowej jakości duszpasterstwa sakramentalnego, opartego na ukazaniu egzystencjalnych wartości sakramentów w życiu chrześcijańskim i całej wspólnoty kościelnej¹⁴.

1. Zasady odnowy duszpasterstwa sakramentalnego na fundamencie OCWD

Rozwiązania podane w *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* można wykorzystać nie tylko w stosunku do dorosłych nieochrzczonych, ale także w pracy duszpasterskiej z młodzieżą i dziećmi. Prowadzić to powinno do poszukiwań nowych skutecznych metod formacyjnych i nowych form duszpasterstwa sakramentalnego w przygotowaniu do przyjęcia Pokuty, Eucharystii, Bierzmowania czy nawet Małżeństwa¹⁵.

Kościół kierowany natchnieniem Ducha Świętego, poprzez posoborową odnowę, ubogaca chrześcijańskie wtajemniczenie życia z Bogiem impulsami teologiczno-liturgicznymi i pastoralnymi, znajdującymi się w wyżej wspomnianym rytuale¹⁶. Chrześcijaninem nikt się nie rodzi, lecz się nim staje zgodnie ze słynnym powiedzeniem Tertuliana: *Fiunt non nascuntur christiani*. Poprzez trzy stopnie jednego procesu sakramentalnego wtajemniczenia, formowania doświadczają wprowadzenia w wydarzenia zbawcze, w życie Chrystusa

---

¹² K. Rahner, H. Vorgrimler, *Sakrament*, w: *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, s. 402-404.

¹³ KL, nr 64-66; H. J. Sobeczko, *Odnowa duszpasterstwa sakramentalnego w oparciu o „Obrzędy Chrześcijańskiego Wtajemniczenia Dorosłych”*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 15(1995), s. 244-245.

¹⁴ Wnikliwej analizy dokonuje L. M. Chauvet w *Simbolo e sacramento. Una rilettura sacramentale dell'esistenza cristiana*, tłum. z fran. Armino i Alberta Rizzi, Torino 1990.

¹⁵ P. Petryk, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa w grupie ewangelizacyjnej*, „Roczniki Teologiczne” (dalej cyt. RT), 46(1999), z. 8, s. 188-190.

¹⁶ A. Durak, *Wybrane zagadnienia teologiczno-liturgiczne Obrzędów wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych*, „Studia Liturgiczno-Pastoralne”, 1(1988), s. 231-245; H. J. Sobeczko, *Nowa księga liturgiczna „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” a przygotowanie wiernych do pełnego udziału w Eucharystii*, w: *Ewangelizacja i Eucharystia. Program duszpasterski na rok 1992/93*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1992, s. 233-241.

i w życie Kościoła. Teologiczne założenia drogi chrześcijańskiego wtajemniczenia można określić jako: potrzebę wewnętrznego nawrócenia, jedność sakramentów inicjacji, potrzebę wzrostu wiary poprzez formację doktrynalną, moralną i liturgiczną oraz potrzebę zachowania jej personalistycznego, eklezyjalnego oraz misyjnego charakteru¹⁷.

Rzeczywistość tradycyjnego, masowego katolicyzmu ulega procesowi przemian społecznych, nie tylko w krajach Zachodu, ale również w Polsce, gdzie w przyszłości może stawać się katolicyzmem Kościoła elitarnych grup. Zwiększa się zapotrzebowanie na bardziej pogłębioną formację religijną środowiska rodzinnego, dlatego wysiłki duszpasterskie winny pójść w dwóch kierunkach: w zachowaniu zdrowej Tradycji, a jednocześnie w ożywieniu wiary i przywróceniu chrześcijańskiej tożsamości, wypływającej z przyjętego chrztu i pozostałych sakramentów. Poszukiwania nowych rozwiązań powinny iść w kierunku odnowionego duszpasterstwa sakramentalnego, nakreślonego w *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*.

Wtajemniczenie chrześcijańskie, swoją strukturą i celebracją liturgiczną, obejmuje przygotowujących się do przyjęcia sakramentów, jak i całą wspólnotę wierzących w Chrystusa. Dla wtajemniczanych jest drogą przygotowania do pełnego uczestnictwa w Eucharystii, dla pozostałych swoistym wtórnym katechumenatem, odkrywającym nieustannie tajemnicę Bożego życia zapoczątkowanego w sakramencie chrztu świętego.¹⁸

Sakramenty wtajemniczenia nie są tylko jednym aktem liturgicznym. W określonym czasie poprzez konkretne znaki, ryty i teksty, wypróbowane przez Kościół od wieków, ukazują nową rzeczywistość duchowego życia w Chrystusie¹⁹. Droga inicjacji chrześcijańskiej przez sprawowane sakramenty Kościoła prowadzi poprzez liturgiczną strukturę wypracowaną przez okres ewangelizacji, katechumenatu pochrzcielnego, skrutyniów i okresu mistagogii, czyli pogłębionego wtajemniczenia²⁰.

Rozdział IV omawianego rytuału OCWD podaje szczegółowe wskazania duszpasterskie odnoszące się do tych, którzy zostali ochrzczeni, ale nie otrzymali odpowiedniego pouczenia w wierze²¹. Obok osób dorosłych mogą być to również dzieci zaniedbane religijnie, pochodzące z rozbitych, patologicznych rodzin, obojętnych religijnie lub z rodzin z religijnością tradycyjno-obrzędową.

¹⁷ Cz. Krakowiak, *Założenia teologiczne rytuału „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych”*, RT 43(1996), z. 6, s. 43-57.

¹⁸ A. Durak, *Możliwość zastosowania Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych w przygotowaniu do życia sakramentalnego dzieci i młodzieży*, w: *Sakramenty Inicjacji w liturgii*, Opole 1996, s. 21-23.

¹⁹ R. Rak, *Chrzest – nowością życia*, w: *Chrzest – nowością życia*, red. A. J. Nowak, W. Słomka, Lublin 1993, s. 67-78.

²⁰ Zob. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne do OCWD*, s. 19-40.

²¹ OCWD, nr 295-305.

W parafiach dużych aglomeracji miejskich i nie tylko, coraz większa liczba dzieci pierwszokomunijnych wywodzi się z takich środowisk rodzinnych. Sytuacja tych dzieci i młodzieży różni się od sytuacji katechumenów tym, że wprowadzono ich już do Kościoła i że przez chrzest zostali dziećmi Bożymi. Ich nawrócenie opiera się na przyjętym już chrzcie, którego oddziaływanie powinni następnie rozwinąć (OCWD 295) ze świadomością jego przyjęcia.

Zasady odnowy duszpasterstwa sakramentalnego przynosi również rozdział V omawianych *Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia*, nakreślający sytuację dzieci nieochrzczonych, które osiągnęły wiek katechetyczny (OCWD 306-313). W zespole katechizowanych rówieśników takie dzieci uczą się życia chrześcijańskiego. Specjalne przygotowania katechumenalne, podzielone na różne stopnie i okresy, posiadają bogate obrzędy liturgiczne (OCWD 314-369). W poszukiwaniu nowych form współczesnego duszpasterstwa należy zalecać, aby niektóre elementy tych obrzędów stosować w normalnej katechezie szkolnej i parafialnej, przed przyjęciem sakramentu pokuty i I Komunii świętej (OCWD 330-332).

Wtajemniczanie dzieci w życie Boże i życie Kościoła w tym okresie włącza się w cykl roku liturgicznego, zwłaszcza w okres Wielkiego Postu, który będzie najlepszym czasem przygotowania do sakramentu pokuty i pojednania. Możliwości adaptacji częściowego lub całościowego wykorzystania struktur i teologicznych treści wtajemniczenia chrześcijańskiego OCWD otwierają przed dzieckiem inicjację eucharystyczną w Triduum Paschalne. Z obrzędów przeznaczonych dla katechumenów można zastosować zwłaszcza te, które odpowiadają warunkom i sprzyjają duchowej korzyści dorosłych, jak przekazanie *Symbolu Wiary, Modlitwy Pańskiej albo nawet Ewangelii* (OCWD 302). Cały ten okres zostaje uświęcony czynnościami liturgicznymi, gdzie przygotowanie dzieci do ich życia sakramentalnego, uświadamia, że jako ochrzczone są częścią Kościoła (OCWD 300) i są kształtowane na obraz i podobieństwo Boże, ku budowaniu chrześcijańskiej wspólnoty całego życia²².

2. Jedność i eklezjalność sakramentów wtajemniczenia

Założenia teologiczne rytuału OCWD na pierwszym miejscu akcentują jedność sakramentalną całego procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego, jako udział w jednym i w tym samym misterium zbawienia celebrowanym w Triduum Paschalne²³.

Katechizm Kościoła także mocno akcentuje jedność sakramentalną, stwierdzając: *Wtajemniczenie chrześcijańskie dokonuje się przez trzy sakramen-*

---

²² A. Durak, *Antropologia miłości w celebracji „Ordo Initiationis Christianae Adultorum”*, w: *Miłość w postawie ludzkiej*, red. W. Słomka, Lublin 1993, s. 137-144.

²³ Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie w kontekście inicjacji chrześcijańskiej*, „Ateneum Kapłańskie”, 88(1977), s. 242-245; F. Małaczyński, *Obrzędy wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (dalej cyt. RBL), 26(1973), s. 7-14.

ty: chrzest, który jest początkiem nowego życia; bierzmowanie, które jest jego umocnieniem i Eucharystią, która karmi ucznia Ciałem i Krwią Chrystusa, by przekształcić go w Niego (KKK 1275). Są to sakramenty, których jedność powinna być zachowana (KKK 1285)²⁴.

Zawarty w Rytuale model inicjacji sakramentalnej, nawiązujący do praktyki Kościoła pierwszych wieków, stopniowo włącza nowych członków w misterium Chrystusa i Kościoła²⁵. Dokonuje się to przez złożone z wielu etapów następujących po sobie okresów i stopni. Rzeczywistość celebrowanych sakramentów została ponadto wszczepiona w cały kontekst paschalny. Bezpośrednie przygotowanie rozciąga się na czas całego Wielkiego Postu do momentu przyjęcia sakramentów świętych podczas Triduum Paschalnego. Okres Wielkanocy staje się dla formowanych, pierwszym doświadczeniem życia chrześcijańskiego we wspólnocie Kościoła poprzez mistagogiczne przepowiadanie²⁶. Integralna jedność sakramentów i wewnętrzny związek między nimi opiera się na procesie chrystianizacji. Złożony jest on z etapów i rozciągnięta w czasie, gdzie wtajemniczany osobistym aktem wiary staje się uczniem Chrystusa²⁷.

Między sakramentami inicjacji chrześcijańskiej zachodzi ścisły związek: historyczny, teologiczny i liturgiczny. Inicjacja jest, jakby jednym wielkim sakramentem złożonym z trzech części, które razem tworzą dynamizm wtajemniczenia chrześcijańskiego. Sakrament chrztu świętego określa nowy sposób istnienia człowieka. Jest nie tylko „bramą” do życia Bożego, lecz również do życia we wspólnocie Kościoła. Spełnia rolę eklezjalną i wspólnototwórczą²⁸. Bierzmowanie przez dar Ducha Świętego czyni chrześcijanina zdolnym do działania i zobowiązuje do życia po chrześcijańsku. Naznaczeniem tego sakramentu *w sposób doskonały wiąże się z Kościołem i w ten sposób jeszcze ściślej jest zobowiązany, jako prawdziwy świadek Chrystusa do szerzenia i bronięcia wiary słowem i uczynkiem*²⁹. Eucharystia natomiast staje się

²⁴ A. Durak, *Inicjacja chrześcijańska dorosłych*, w: *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, red. J. Kopeć i inni, Opole 1995, s. 51-62; OCWD 34.

²⁵ B. Mokrzycki, *Katechumenat wczesnochrześcijański*, „Communio”, 3(1983), s. 9-27; M. Dujarier, *Krótką historia katechumenatu*, Poznań 1990, s. 15-25.

²⁶ Cz. Krakowiak, *Założenia teologiczne rytuału „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych”*, RT 43:1996 z. 6 s.47.

²⁷ S. Czerwik, *Wtajemniczenie chrześcijańskie*, w: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, red. J. Kudasiewicz, Warszawa 1981, s. 9-16; B. Mokrzycki, *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983, s. 52-197.

²⁸ S. Olejnik, *Teologia moralna. Podstawowe uwarunkowania życia chrześcijańskiego*, t. 4, Warszawa 1989, s. 13.

²⁹ *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2004, s. 9; KK, nr 1; DM, nr 11; KPK, kan. 879; M. Kołodziejczyk, *Reforma obrzędów sakramentu bierzmowania*, RBL 25(1972), s. 189; W. Świerżawski, *Sakrament bierzmowania*, Wrocław 1987, s. 42-50.

znakiem pełnego włączenia w nowe przymierze z Bogiem, najdoskonalsze zjednoczenie z Chrystusem i jego Kościołem³⁰.

Proponowane dziś fundamentalne zasady dynamizmu duszpasterskiego ukazane w *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia*, nakreślają drogę nowym modelom w przygotowaniu do życia sakramentalnego we wspólnotach parafialnych. Najpierw zasada ewangelizacji, przepowiadanie słowa, wewnętrzne nawrócenie, dojrzewanie w wierze i przemiana stylu życia, do momentu świadomego przyjęcia sakramentu i publicznego przypięczętowania osobistego wyboru i dawanie chrześcijańskiego świadectwa. Adaptacja OCWD, w przygotowaniu dzieci do życia Eucharystią, powinna przyjmować te zasady. Dlatego czas bezpośredniego okresu formacji eucharystycznej dziecka i jego rodziny we wspólnocie parafialnej należy przyjąć na czas celebrowanego Misterium Paschy Chrystusa i Kościoła. Pobudzenie świadomości odpowiedzialnych za przygotowanie dziecka do życia sakramentalnego, przez odnowę soborową i nowe księgi liturgiczne, prowadzi na drogę katechumenatu pochrzcielonego i przyczynia się do odkrycia fundamentalnego znaczenia chrztu świętego. Kościół przez wydane dokumenty odnowy daje impulsy nowym inicjatywom pastoralno-liturgicznym w przygotowaniu do pełni życia sakramentalnymi darami.

Główne założenia rytuału OCWD wyrażają się w eklezjalnym aspekcie całej inicjacji chrześcijańskiej, zapoczątkowanej w chrzcie świętym Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* mówi, że sakramenty są aktami całego Kościoła. Udzielane są w Kościele i przez Kościół urzeczywistniane dla wyrażenia i określenia relacji przyjmujących do wspólnoty eklezjalnej. Ten specyficzny wymiar ekslezejotwórczy wprowadza do Kościoła, ściśle z nim wiąże, zobowiązując do apostołstwa i odpowiedzialności za Kościół, przyczyniając się jednocześnie do jego duchowego wzrostu³¹. Kierując uwagę na eklezjalne przygotowanie dziecka do Eucharystii, dojrzała formacja w tym okresie powinna dokonywać się w ramach czynnego udziału i zaangażowania wspólnoty miejscowego Kościoła.

3. Formacja we wspólnocie inicjacyjnej

W formacji do życia sakramentalnego ważnym elementem, podanym przez OCWD, jest szeroko rozumiana wspólnota inicjacyjna. Doświadczenie chrześcijańskiego życia i formacja duchowa opiera się o grupę rówieśników, już od dawna ochrzczonych (OCWD 308), jak również pomagającym im na drodze wtajemniczenia duszpasterzy, katechetów i rodziców³². Odpowie-

---

³⁰ E. Ozorowski, *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła katolickiego*, Poznań 1990, s. 268-272.

³¹ KK, nr 11, 31.

³² U. Gianetto, *Iniziazione cristiana*, w: *Dizionario di catechetica*, Torino 1986, s. 345-347.

działna wspólnota Kościoła lokalnego, parafii czy społeczności wiernych swoim przykładem prowadzi tak formację do życia sakramentalnego, aby wtajemniczeni przez rozważanie Misterium Paschy i głębię własnego nawrócenia doszli do *uległości Duchowi Świętemu*³³.

Rytuał OCWD podkreśla znaczenie wspólnoty, w której przygotowujący się do życia sakramentalnego uczy się żyć wiarą, czyli uczy stawać się chrześcijaninem, uczennicą i uczniem Chrystusa. Obowiązek krzewienia wiary i spełniania posługi apostołatu spoczywa na całym Kościele (parafia, dekanat, diecezja) i wszystkich jego członkach³⁴. Przykład duszpasterski kościołów zachodnich, przede wszystkim Kościoła niemieckiego i francuskiego oprócz sprzyjającego środowiska wspólnoty inicjacyjnej wyodrębnia osoby chętne do bliższego zajęcia się kandydatami w drodze wtajemniczenia sakramentalnego. *Obrzędy* mówią o znaczeniu *poręczyciela*³⁵, natomiast praktyka duszpasterska wspomnianych Kościołów mówi o *matkach komunijnych*, odpowiedzialnych za ewangeliczną drogę życia dziecka.

Proces formacyjny, mający na celu dojrzałe życie chrześcijańskie, domaga się żywego świadectwa wiary wspólnoty Kościoła lokalnego i pełnych gotowości chętnych grup do prowadzenia ewangelizacji wśród nieochrzczonych, ale i zaniedbanych pod względem religijnym dzieci i młodzieży, które pomagają w dochodzeniu do dojrzałości w wierze.

Wspólnota inicjacyjna w przygotowaniu do pełnego wtajemniczenia w Eucharystię winna odbyć (na wzór katechumenatu dorosłych) wystarczająco długi trzystopniowy okres formacji: katechumenat pochrzcielny (prekatechumenat OCWD 9-13), katechumenat (OCWD 14-20), okres oczyszczenia i oświecenia (OCWD 21-26), a po przyjęciu Komunii św. – okres mistagogii, pogłębionego wtajemniczenia (OCWD 37-40). Inicjacja chrześcijańska jest zespołem obrzędów włączających człowieka do konkretnej wspólnoty kościelnej.

4. Droga dojrzewania w wierze

Formacja eucharystyczna w przygotowaniu do życia sakramentalnego dziecka, to nie tylko dążność do obrzędowości dnia I Komunii świętej, w ro-

---

³³ OCWD, nr 4: *Wtajemniczenie katechumenów dokonuje się stopniowo w społeczności wiernych, którzy przez rozważanie razem z katechumenami bogactwa misterium paschalnego i pogłębianie własnego nawrócenia swoim przykładem prowadzą ich do pełniejszej uległości Duchowi Świętemu.*

³⁴ KK, nr 17; DM, nr 14; DA, nr 6; OCWD, nr 41 – tak mówią o obowiązkach członków lokalnej wspólnoty Kościoła: *Powinni chętnie ujawniać ducha wspólnoty chrześcijańskiej, wprowadzać kandydatów do swoich rodzin i dopuszczać do rozmów prywatnych, a nawet włączyć do niektórych zespołów w ramach wspólnoty.*

³⁵ OCWD, nr 42 – *Obrzędy tak określają rolę osoby poręczającej: ma to być ktoś z wiernych, kobieta lub mężczyzna. Ma to być ktoś, kto zna kandydata, pomaga mu i może świadczyć o jego obyczajach, wierze i pragnieniu.*

zumieniu dziecka będącym najpiękniejszym dniem życia i nagrodą za trud zdobywanej wiedzy katechizmowej. Droga wtajemniczenia jest przede wszystkim drogą dojrzewania w wierze³⁶. Na tym etapie uwaga duszpasterzy powinna iść w kierunku integralnej katechezy, dokonującej się w cyklu roku liturgicznego i w celebracji misterium wiary.

Uwrażliwia na to Jan Paweł II w *Catechesi tradendae*, gdzie czytamy: *Życie sakramentalne byłoby niepełne, a nawet mogłoby stać się zwykłym rytuałem, gdyby katecheza nie ukazała fundamentu i znaczenie sakramentów. Z kolei zaś gdyby katecheza była tylko intelektualistyczna, nie prowadziłaby do praktyki życia sakramentalnego* (por. OCWD 23).

Odkrywana w życiu duszpasterskim Kościoła, nowa księga liturgiczna OCWD, wskazuje na metodę dochodzenia do dojrzałej wiary i włączenia w misterium Chrystusa i Kościoła. Metoda ta obejmuje dorosłych jak i młodzież oraz dzieci w okresie katechizacji, a także winna stanowić powszechny wzorzec chrześcijańskiej formacji wiernych³⁷.

Wiara człowieka jest możliwa tylko dzięki łasce Bożej i wewnętrznej pomocy Ducha Świętego, który ją uprzedza, podtrzymuje, pomaga w niej wytrwać i wzrastać³⁸. Nie jest tylko sprawą intelektu, przekazywanej doktryny czy wiedzy religijnej. Na drodze dojrzewania w wierze nie wystarczy zewnętrzne przepowiadanie, konieczne jest wewnętrzne oświecenie i przyjęcie prawd wiary. To przyjęcie wiary i jej przeżycie nie dokonuje się przez jednorazowy indywidualny akt religijny. We wspólnocie Kościoła objawiającego Misterium Chrystusa w sakramentach, a zwłaszcza w sprawowanej Eucharystii, następuje osobowa odpowiedź na wezwanie Boże. Wprowadza ona formowane dziecko w nową jakość życia, przemieniając je na tyle, że decyduje się żyć zgodnie z poznawaną wiarą. Formowane w Kościele i przez Kościół przechodzi stopniowy proces inicjacji chrześcijańskiej. Według OCWD proces dochodzenia do dojrzałej wiary dokonuje się w stopniowej inicjacji, na którą składa się okres ewangelizacji, katechumenatu i *mistagogii*, zawsze w powiązaniu z celebracją liturgiczną (OCWD 9-40). Przepowiadanie Słowa Bożego, wspólna modlitwa, błogosławieństwa, *skrutynia* i *egzorcyzmy* wiążą ściśle ze wspólnotą Kościoła i życiem codziennym. Towarzyszyć temu powinna świadomość chrztu świętego, mobilizująca do wytrwałego oczyszczania się i odradzania w mocy sakramentów

³⁶ H. J. Sobeczko, *Odnowa duszpasterstwa sakramentalnego*, s. 249.

³⁷ Mówi o tym, Instrukcja wprowadzająca do księgi OCWD biskupów włoskich. Por. *Premesse liturgico-pastorali al. „Rito dell'iniziazione cristiana degli adulti”*, Citta del Vaticano 1978, s. 11-14.

³⁸ KKK, p. 153-154; A. Orczyk, *Problem wiary i charakterystyczne przymioty wiary*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj*, red. S. Łamendowski, Sandomierz 1999, s. 92-93.

świętych. *Bez tej świadomości chrztu świętego Eucharystia będzie w swej skuteczności niewystarczająca*³⁹.

5. Przyjęcie założeń roku liturgicznego

Analiza księgi chrześcijańskiego wtajemniczenia OCWD ukazuje celebrowanie Misterium Paschalnego w cyklu roku liturgicznego. Dojrzewanie w wierze i cały proces ewangelizacyjny, zmierzający do pełni życia Eucharystią, wiąże się z celebrowaniem tajemnic Bożych w roku liturgicznym, które jest najwspanialszą formacją chrześcijańską⁴⁰. Łączy ze Zmartwychwstałym Chrystusem żyjącym w swoim Kościele⁴¹. Okres Wielkiego Postu, Wielkanocy z Wigilią Paschalną staje się środkiem i punktem kulminacyjnym całego procesu wtajemniczenia. Modlitwy i znaki liturgiczne, wyjaśniane w obrzędach w sposób sobie właściwy, spełniają to zadanie. Chrześcijańska inicjacja jest włączeniem w Misterium Paschalne Chrystusa, które Kościół uobecnia w poszczególnych okresach i dniach roku liturgicznego. Uważny udział w celebrowanych obrzędach uczy przygotowujących się do pełni życia sakramentalnego łączenia tego, co zewnętrzne, z duchem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, zmierzając do *świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa*⁴². Takie rozumienie czynności liturgicznych *jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego*⁴³.

Odpowiedzialni za celebrowanie liturgiczne, wynikające z OCWD, w szczególności duszpasterze parafialni, tak powinni pobudzać wspólnotę formowanych dzieci do udziału w czynnościach liturgicznych, aby ich uczestnictwo byłoby: *świadome, czynne, społeczne, pełne, wewnętrzne, zewnętrzne, pobożne, doskonałe, hierarchiczne i owocne*⁴⁴. Bez świadomego i czynnego udziału w liturgii Kościoła, i bez intensywnej i prawdziwej modlitwy, nie można przylgnąć do Chrystusa jako Drogi, Prawdy i Życia.

W tym celu odpowiedzialni za wtajemniczanie powinni pamiętać o należyтым i poprawnym wykonywaniu przez dzieci *aklamacji, odpowiedzi, psalmów, antyfon, pieśni, jak również czynności czy gestów oraz przybieranie*

³⁹ KK, nr 8; R. Rak, *Liturgiczno-pastoralne podstawy uczestnictwa w Eucharystii*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, red. W. Słomka Lublin 1992, s. 155-158; R. Rak, *Eucharystia w życiu chrześcijanina*, s. 68-79.

⁴⁰ Z. Weder, *Celebra*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 2, Lublin 1989, kol. 1389.

⁴¹ A. Dongh I, *Rito dell'iniziazione cristiana: dal catecumenato alla mistagogia*, w: *La nuova proposta di iniziazione alla vita cristiana. Rito dell'iniziazione cristiana degli adulti*, red. A. Vari, Torino 1985, s. 163-237.

⁴² KL, nr 11, 48; J. Grześkowiak, *Zewnętrzna aktywność wiernych w liturgii*, „Homo Dei”, 45(1976), nr 2, s. 99.

⁴³ KL, nr 14; H. J. Sobeczko, *Postawy wewnętrzne i zewnętrzne w czynnym uczestnictwie wiernych we Mszy św.*, RBL 42(1989), s. 211.

⁴⁴ T. Sinka, *Zarys Liturgiki*, Gościkowo-Paradyż 1988, s. 21.

właściwej postawy ciała⁴⁵. Duszpasterze w całej swej działalności pasterskiej powinni gorliwie dążyć do osiągnięcia takiego udziału przez należyłą formację postaw dzieci. Powinni przyczyniać się do tego przez słowa wyjaśniające święte obrzędy i gesty, ukazując ich teologiczną treść ukrytą w znakach i symbolach, a w szczególności przez własny sposób życia zgodny z ich powołaniem (KL 19).

Takie przedstawianie świętych tajemnic w celebracjach liturgicznych wpływa na świadomość przynależności do Kościoła Chrystusowego (KL 11, 48, 79), czego źródłem stają się sakramenty inicjacji chrześcijańskiej. Wymaga to odpowiedniej wiedzy o treściach sprawowanych tajemnic wiary, rozumienia znaków, symboli, formuł słownych używanych w liturgii, jak i jej teologii⁴⁶. Sprawowane obrzędy odkrywają perspektywę nowego życia przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie. Wspólnota inicjacyjna pobudzona świadectwem życia chrześcijańskiego, opowiada się po stronie Chrystusa i Kościoła, odnawiając przeżywane obrzędy do codziennego życia⁴⁷.

6. Chrześcijański dynamizm świadectwa czynów miłosierdzia

Droga formacji duchowej, mająca za podstawę *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nie ogranicza się jedynie do wytworzenia klimatu braterskiej wspólnoty, ale opiera się na ewangelizacji wtajemniczanych i grona towarzyszących im, na katechezie inicjacyjnej czy na celebrowanych obrzędach liturgicznych. Wspomniana droga przygotowania do życia sakramentalnego charakteryzuje się jednocześnie chrześcijańskim dynamizmem działania w miłości braterskiej, bez której nie można się stać dojrzałym wyznawcą Chrystusa. Okres przygotowania sakramentalnego wyraża się w apostoelskiej działalności i konkretnych czynach miłosierdzia na rzecz potrzebujących, biednych, chorych, opuszczonych i bezrobotnych. Czyny braterskiej miłości płyną z wiary, są momentem świadectw nawrócenia i trwałą współpracą z łaską Bożą⁴⁸.

---

⁴⁵ KL, nr 13; S. Cichy, *Odnowa liturgiczna Soboru Watykańskiego II. Rzeczy dokonane – idee przewodnie – perspektywy*, RBL 39(1986), s. 4-14.

⁴⁶ Cz. Krakowiak, *Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji*, RBL 42(1989), s. 178.

⁴⁷ M. Sodi, *Celebrazione*, w: *Dizionario di pastorale giovanile*, Torino 1987, s. 132-134.

⁴⁸ Potwierdzeniem tego, mogą być słowa św. Piotra (2 P 1,5-10): *Dlatego to właśnie wkładając całą gorliwość, dodajcie do wiary waszej cnotę, do cnoty poznanie, do poznania powściągliwość, do powściągliwości cierpliwość, do cierpliwości pobożność, do pobożności przyjaźń braterską, do przyjaźni braterskiej zaś miłość. Gdy bowiem będziecie je mieli i to w obfitości, nie uczynią was one bezczynnymi ani bezowocnymi przy poznawaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. Komu bowiem ich brak, jest ślepym – krótkowidzem i zapomniał o oczyszczeniu z dawnych swoich grzechów. Dlatego bardziej jeszcze bracia, starajcie się umocnić wasze powołanie i wybór! To bowiem czyniąc nie upadniecie nigdy.*

A NEW MODEL OF THE FIRST COMMUNION PASTORAL CARE
BASED ON PRESUPPOSITIONS OF THE CEREMONIAL: RITES OF THE
CHRISTIAN INITIATION OF ADULTS

Summary

The preparation to a conscious life of the Eucharist is the main element of the Christian initiation. The First Holy Communion is one of the up-worked traditional, ritual, and ceremonial form in the Polish pastoral ministry as well as a determined model of the liturgical formation, that during the last century was extended in a ceremonial aspect including temple, school catechesis, and social life of the family. The valuation of characteristic features of the model received in the parochial pastoral ministry today as well as of attempts to deritualize such a traditional practice with an emphasis on a formative and educational aspect of the preparative cycle of the First Holy Communion day is a scientific purpose of the research project. The research project also aims at up-working a new model of the First Communion ministry that focuses on the closely united with the liturgy evangelizing catechesis, that directs a child and his or her family to the catechumenal process that stimulates the bonds with Christ and the Church. Such the preparation is based on principles of liturgical mystagogy, and on combined with them stages of symbolical scrutinies, ie. on determined types of the liturgical prayers. In spite of the catecheses for children there are also ones for the adults within so-called post-baptism catechumenate. The problem of catechumenal participation of the whole family in the First Communion initiation of child is an example of the new sacramental evangelization as being realized already in many countries of the Western Europe.